

Hrvatska srlja u neodrživost

Tihomir Ponoš

Središnja tema knjige – »Ekološki otisak – kako je razvoj zgazio održivost« je »trenutno najprecizniji i najobuhvatniji indikator održivosti koji mjeri našu potrošnju resursa«. Radi se o metodi koja pomoću biokapaciteta planete (koja iznosi 1,8 po stanovniku) izračunava potrošnju resursa u pojedinoj državi. U svim zemljama u kojima je otisak veći od 1,8 stanovnici te zemlje troše više resursa nego što to planeta može podnijeti. Iako solidan knjige posvećuje i Hrvatskoj, Šimleša situaciju sagledava globalno jer i problem je globalne naravi.

U podnaslovu knjige je »kako je razvoj zgazio održivost«, ali pitanje je zašto je razvoj zgazio održivost?

– Zato što je ljudima koji upravljaju ovim svijetom tako odgovaralo. Dio knjige objašnjava to da činjenica da je razvoj zgazio održivost određenim i ekonomskim i političkim elitama odgovara. Na tome temelje svoju moć, čak i identitet što znači da smo ušli u stanje ovisnosti o tome da se razvijamo neodrživo. Tužni dio priče jest u tome da je to manjina, a većina ljudi zapravo sudjeluje u tome kao potrošač ili apatična jedinka, a ne kao aktivni građanin. Ti ljudi nisu sretni sa situacijom, ali linijom manjeg otpora, svakodnevnom rutinom, to funkcionira.

Kad se računa ekološki otisak proizlazi da zemlje koje smatramo ekološki osviještenima, primjerice skandinavske zemlje, ostavljaju izrazito dubok otisak što znači da troše više resursa nego što bi smjele. Drugim riječima, te zemlje koje smatramo ekološki svjesnima su često najveće štetočine. Kako objasniti taj paradoks?

– Paradoks je u tome što sva visokopotrošačka društva jednostavno uzimaju resurs od nekoga drugog. To je matematička klackalica ekološkog otiska: ne možemo trošiti više nego što imamo, a da to nismo uzeli nekome drugom. Ekološki otisak je tu dosta jasan: svi živimo na jednoj planeti i svi trošimo resurse planete i zato otisak naših stopa može biti bilo gdje na svijetu. Što se tiče potrošnje ni skandinavske zemlje nisu iznimka. Neke od njih su jako dobro uredile svoje dvorište i imaju visoke standarde.

Dakle, svoje smeće ostavljaju u tuđim dvorištima.

– Tako je. Te zemlje upadaju u oko zato što imamo visoko mišljenje o njima kada se govori o ljudskim pravima, korupciji i sličnom. Ali, što se tiče potrošnje one zaista nisu uzor. Zato i kažem u knjizi da bi bilo dobro spariti Kubu ili neku drugu zemlju koja nema velik ekološki otisak i skandinavske zemlje. Istina, skandinavske zemlje imaju olakšicu jer zbog klime troše mnogo energije, a i radi se o nečemu što je taloženo godinama.

Postoji problem sa zemljama čiji je otisak zasad u redu, ali teže tome da budu visokopotrošačka društva. Problem je što imaju 2,3 milijarde stanovnika – Kina i Indija.

– To je svojevrsni paradoks. Sve galopirajuće ekonomije žele slijediti nas kao mentore i učitelje, a mi smo ih u neku ruku prevarili jer neće moći ponoviti ono što je Zapad napravio. Ne zato što nemaju pravo na to, čak mislim da imaju pravo na to, jer Zapad se razvio nemilice trošeći resurse, nego zato što danas imamo nekakve klimatske pregovore gdje treba staviti ograničenje na razvoj ostatka svijeta. Taj svijet nije siromašan, ali želi postići naš standard, a mi im nismo pokazali kako ga postići, a da ne uništavaju svoje i tuđe resurse. Ekološki otisak pokazuje da nema toliko resursa. On nam pokazuje da bi nam, kada bismo svi htjeli živjeti onako kako živi prosječan čovjek u SAD-u, trebalo pet planeta Zemlja.

Koristite izraz »globalni kazino«. S jedne strane materijalna dobit od neke ekonomske aktivnosti je upitna, a ako se nastavi ovako slijede problemi u svim sferama. Kako djelovati da se ta misaona potka promijeni, i je li to moguće, a da se dosegnuta razina života, navika i komoditeta ne ugrozi?

– Jedan poznati ekološki teoretičar je rekao da ako se ne zabrinemo kad se suočimo s time u kakvom svijetu živimo i kad dobijemo podatke o našem ponašanju i što ono uzrokuje, to znači da nemamo oči. Istodobno, ako se ne okrenemo oko sebe i vidimo brojne ljude koji pokušavaju cijelu priču okrenuti u drugom smjeru, mnogo održivijem, onda nemamo srca. Odlučio sam da ću probati »pročačkati« koji sve društveni akteri to pokušavaju. Volim biti svjestan toga gdje živim, ali pokušat ću se okrenuti oko sebe i razmisliti što se može promijeniti, jer ako svakoga dana razmišljam samo o onome što je loše mogu postati apatičan i depresivan, a to nije rješenje. Bez promjene načina razmišljanja i sagledavanja toga zašto je razvoj zgazio održivost i toga kako možemo stvoriti održive sustave nije moguće promijeniti sadašnji smjer

koji očito ide prema neodrživosti. Postoje i gradovi koji su dokaz da su zadržali kvalitetu života, a zakoračili su prema pravcu koji je mnogo održiviji. Oni nam mogu biti ferali.

Rekli ste da volite biti svjesni toga gdje živite, a to je Hrvatska prema kojoj ste prilično kritični i kad je riječ o njenom ekološkom otisku (3,34), ali i prema politikama koji utječu na taj otisak od energetske strategije do načina uporabe otpada u preradi drveta.

– Možda sam kritičniji prema Hrvatskoj baš zato što tu živim i prema njoj imam najviše emocija i interesa. Hrvatska je jedan od većih apsursa jer kada se gleda biokapacitet nju se i u svjetskim razmjerima stavlja uz bok zemalja Latinske Amerike koje su u tome bez premca. Dakle, imamo situacija kao da se nalazimo u obilju s kojim ne znamo efikasno i pravedno upravljati. Moja kritika ide u tom smjeru.

S obzirom i na pravila svjetske ekonomije i malenost Hrvatske u tom okviru, Hrvatska bez održivog iskorištavanja resursa, bez veće reforme u poljoprivredi i fokusiranja na industrijske grane koje već postoje može samo i dalje imati sve veći i veći dug i generacijama ostavljati sve veće i veće probleme. Pretvorit ćemo se u zemlju u kojoj vlada terciarni sektor i u kojoj mi nekoga uslužujemo. To nije održivo, a u proizvodnji energiji i hrane smo sve ovisniji.

Kyoto je propao i ništa ga ne može spasiti. Nemamo pravedan, globalni ugovor koji se tiče i klime i resursa koji bi zadovoljio sve strane. Razvoj zasad gazi održivost jer ne postoji politička volja. Nije problem u tehnologiji, ni u resursima, nego politička volja. U Cancunu ne očekujem ništa pozitivno.

Obama se možda sam zeznuo jer je dozvolio da ga ljudi dočekaju kao spasitelja i nametnuta su mu prevelika očekivanja. Ponekad mi se čini da će Obama biti kao Ivica Račan u Hrvatskoj – netko od koga smo očekivali da ispravi sve što smo proživljavali u devedesetima. Dio je napravio, dio nije, a ono pozitivno mu se često nije uzimalo u obzir zato što su očekivanja i okruženje bili jako neprijateljski Obama ima isti problem.

Postoji mnogo slučajeva u kojima je pokazalo da uneređuje ovu zemlju, od Varšavske ulice od golf terena pored Vranskog jezera. Dio ljudi koji upravljaju Ministarstvom radi na štetu zaštite okoliša. Nisam zadovoljan kako Ministarstvo radi, ali priznajem da je u nekim područjima napravilo neke pomake, primjerice sa sanacijama nekih odlagališta otpada.